sint-dionysiuskerk serskamp
wichelen

erfgoedsprokkels

De huidige parochiekerk van Serskamp is een driebeukige, neogotische kerk naar ontwerp van priesterarchitect Jan-August Clarysse. De eerstesteenlegging had plaats op 29 mei 1856. De kerk is, net als zijn voorganger, toegewijd aan de H. Dionysius (feestdag 9 oktober). H. Dionysius of Sint-Denijs werd ook vereerd in het klooster van Tussenbeke. Hij was bisschop van Parijs waar hij de marteldood stierf. Hij wordt aanroepen tegen hoofdpijn.

De oude Sint-Denijskerk

Er is reeds sprake van een kerk te Serskamp in een bul van 29 juli 1147, waarbij paus Eugenius II de goederen van de abdij van Drongen bevestigde en onder zijn bescherming nam. Een jaar later werden de altaarrechten aan de abdij van Drongen afgestaan om hier een norbertinessenklooster op te richten. Dit 'klooster Tussenbeke' behield het patronaat van de kerk tot 1705. Het klooster was verplicht de kerk te onderhouden en de pastoor en koster te vergoeden. Dit onderhoud liet regelmatig heel wat te wensen over. In het begin van de 17de eeuw was de kerk danig vervallen, doch dankzij een gift van de aartsbisschop van Mechelen, Jacobus Boonen, werd de kerk terug hersteld.

Een nieuwe Sint-Denijskerk

In 1848 besliste de gemeenteraad om de bouwvallige en te klein geworden oude parochiekerk door een nieuwe te vervangen. Die beslissing kreeg toen geen gevolg. Een jaar later kreeg architect Lemmen uit Dendermonde opdracht een renovatieontwerp voor de oude kerk op te maken. De Koninklijke Commissie gaf dit ontwerp een negatief advies. Uiteindelijk tekende priester-architect Jan-August Clarysse in 1855 een ontwerp voor een nieuwe kerk. De oude kerk werd afgebroken en binnen hetzelfde kerkhofareaal verrees een driebeukige neogotische kerk.

Jan-August Clarysse (Meulebeke 1814–Roeselare 1873)

Hij was de zoon van een aannemer en tekende als priester de plannen van talrijke kerken, waaronder, in Oost-Vlaanderen, Maria-Aalter, Gontrode, Melsele (bedevaartsoord van Gaverland), Poesele en Wontergem. Volgens zijn biograaf Alfons de Leyn kwam zijn talent als architect reeds aan het licht in zijn scholierentijd, toen hij de plannen tekende voor een huis op de markt te Tielt. Bij de dood van zijn vader nam hij de leiding over op de bouwplaats van de kerk te Meulebeke-Marialoop.
Clarysse verdient in de geschiedenis van de neogotische beweging in Vlaanderen zijn plaats naast J.B. de Bethune. Deze laatste verwierf meer bekendheid, maar kreeg dan ook prestigieuze opdrachten die niet weggelegd waren voor priester Clarysse, die kerken ontwierp voor opdrachtgevers die het met minder middelen moesten doen.

A. de Leyn, Levensschets van den E.H. Clarysse in de Bibliotheke Rond den Heerd, Brugge, 1876.

De Serskampse dorpskerk is representatief voor de esthetiek en vormentaal eigen aan architect Clarysse. Hij neemt hiermee een aparte plaats in binnen de evolutie van de neogotiek. De sobere baksteenarchitectuur (in bruine baksteen met spaarzaam gebruik van natuursteen) met zijn typische plattegrond, harmonische proporties en smaakvolle ornamentiek getuigt van het artistieke en architecturale vakmanschap van de ontwerper. De neogotische uitrusting en bewaarde aankleding vormen een harmonieus ensemble met de architectuur. Het interieur wacht op een restauratie waarbij er volledig teruggegrepen wordt naar de vroegere aankleding (terugplaatsen kerkmeestersbanken, vrijleggen en restaureren van de muurbeschildering in het koor). Een wandeling rondom en in de kerk laat je kennis maken met dit als monument beschermde kerkgebouw.

Rond en in de kerk van Serskamp

Aan de voorgevel van de kerk van Serskamp vallen meteen 2 **grafplaten** op (1). Beide zerken werden door pastoor Van Hulle (pastoor te Serskamp tussen 1915–1923) uit de grond gehaald en tegen de muur van de kerk geplaatst. Ze zijn van de drie laatste proosten van het klooster van Tussenbeke die tevens pastoors van Serskamp waren. Het klooster van Tussenbeke, op de grens van Serskamp, Schellelbelle en Wanzele, was een norbertinessenklooster. Het stond in de 18de eeuw onder de voogdij van de abdij van Grimbergen. Serskamp had geen eigen pastoor maar de proost van het klooster was tevens pastoor van de parochie.
De drie laatste proosten waren: Bernardi Viron († 21 maart 1775), Bartholomeus Heymans († 2 januari 1780) en de laatste proost van Tussenbeke, Milo Van Haelen

1

2

sint-dionysiuskerk serskamp

3

(† 22 augustus 1790). Zij waren allen norbertijnen van de abdij van Grimbergen. Het klooster werd door een beslissing van keizer Jozef II in 1783 opgeheven. In de reliëfdecoratie ziet men verwijzingen naar hun priesterschap en naar de memento-mori-symboliek.

Rechts naast de deur van de kerk werd een kleine **gedenksteen** (2) ingemetseld die refereert aan de start van de bouw van de nieuwe kerk op 29 mei 1856. De oude kerk, die op dezelfde plek stond, was zwaar in verval geraakt onder meer omdat de kloostergemeenschap geen prioriteit gaf aan het onderhoud van het kerkgebouw. Van de oude kerk zijn geen afbeeldingen of gegevens bewaard gebleven. Een aantal voorwerpen in de kerk zijn vermoedelijk afkomstig van deze gesloopte kerk.
In de toren zelf hangen 2 klokken. De kleinste werd gegoten in 1824 door Andreas Lodewijk Van den Gheyn (1758–1833) uit Leuven en geleverd op 9 februari 1825. Zij weegt 684 pond (310 kg). Op deze klok zijn twee prachtige engelen ter versiering aangebracht. Zij heeft nog in de oude kerk gehangen en draagt als opschrift:

ANNO 1824 ANDREAS VAN DEN GHEYN ME FUDIT LOVANI
J.F. VAN LANDUYT, PASTOR. T.F. PAPEJANS, BORGEMEESTER
J. BRAECKMAN, PETER. ROGGEMAN DOROTHE, METER

De tweede klok werd in 1955 gegoten door de firma Michiels uit Doornik. Zij weegt 682 kg en verving een klok uit 1923 die in 1943 door de Duitsers werd meegenomen.
Zij draagt als opschrift:

ME FUNDIT MICHIELS TR. TOURNACI
DIONYSIA MARIA SECUNDO
IK VERVANG DIONYSIA PRIMA VERNIELD IN DE WERELDOORLOG 1940
IK BEN GEDOOPT OP O.-L.-VROUW HEMELVAART 1955
PETER EMILE DE MEY - METER ROSA VAN DURME VAN DER AA
E.H. CLEMENT SCHUTTYSER PASTOOR

De linkerzijbeuk

Bij het binnenkomen van de kerk zie je (links) in de eerste travee drie 19de-eeuwse **gepolychromeerde beelden** (3) van resp. de heilige Margaretha, de heilige Barbara en de heilige Wivina. De eerste twee in gips, dat van Wivina in hout. Margaretha is herkenbaar aan het kruis en de draak aan haar voeten. Barbara is de heilige met de toren en Wivina draagt een kandelaar en een misboek. Staf en kaars zijn verdwenen. Wivina leefde in de 12de eeuw en was abdis van een klooster in Groot-Bijgaarden. Volgens de legende bracht zij een uitgedoofde kaars weer in vuur. Op 12 maart 1882 werd in Serskamp een broederschap voor de heilige Wivina opgericht. Vermoedelijk werd dit beeld door hen aangekocht.

Iets verder staat een **biechtstoel** (4) in Lodewijk de XV-stijl (ca. 1750) die afkomstig is van het norbertinessenklooster van Tussenbeke. Het was de biechtstoel van de pastoor. Bovenaan bevindt zich een medaillon geflankeerd door twee engeltjes. Het medaillon stelt de heilige Petrus voor. Zijn rechterhand rust op de Heilige Schrift, de sleutels hangen aan zijn gordel en ter hoogte van zijn linkerschouder staat een kraaiende haan. Die laatste verwijst naar de tekst uit de bijbel die zegt: “Als de haan kraait zul je mij driemaal verloochend hebben”.

Voorbij de biechtstoel staat een **kerkmeestersbank** (5) in neogotische stijl, geplaatst in 1856. Oorspronkelijk stond ze, samen met de tweede, die nu in de andere zijbeuk staat, in het koor opgesteld. Bij de restauratie van het interieur krijgen beiden hun oorspronkelijke plaats in het koor terug.

Boven de kerkmeestersbank, hangt het **schilderij** genaamd *“Jezus de kindervriend”* (190 cm x 175 cm) (6). Het is van de hand van een onbekend meester doch is te situeren in de omgeving van de Brusselse schilder Hendrik De Clerck (ca. 1560–1630) of de Antwerpse schilder Frans Floris de Vriendt (1519–1570). Het schilderij werd in 1625 aan de kerk geschonken door de Mechelse aartsbisschop Jacobus Boonen. Hij schonk het naar aanleiding van een bezoek waarbij hij de slechte toestand van het gebouw zag.

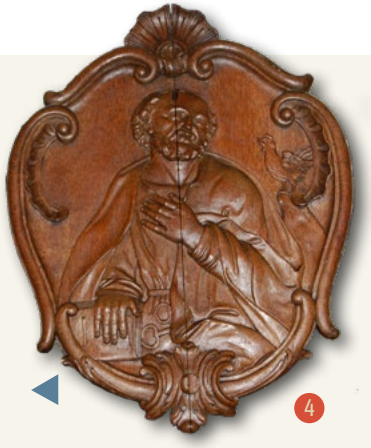

4

6

Het koor

De drie **altaren** in het koor zijn gemaakt door Séraphin de Maertelaere (1855–1928), een beeldhouwer uit Wetteren en zijn uitgevoerd in eik. Stilistisch vormen de neogotische altaren met kunstzinnig uitgevoerd snijwerk een éénheid met de architectuur.

Het Onze-Lieve-Vrouwaltaar (7) (links) werd geschonken door de kinderen De Mey van Serskamp (Boeygem). Het was een belangrijke familie waaraan ook de gedenkstenen aan de buitenmuur van het koor herinneren. In de nissen van het altaar staan links de beelden van de HH. Joachim en Jozef, centraal het beeld van Onze-Lieve-Vrouw met kind en rechts de beelden van de HH. Anna en Elisabeth. Merk op dat de namen van de heiligen er niet oorspronkelijk in gebeiteld stonden maar later aangebracht. Bij de het beeld van de H. Elisabeth is een fout in de naam gecorrigeerd.

7

8

Het hoofdaltaar (8) is een retabelmodel. Links de voorstelling van het Laatste Avondmaal, centraal de Calvarie en rechts de broodvermenigvuldiging. Het altaar is bekroond met een beeldje van de H. Dionysius. In de altaartafel staat centraal de bewening van Christus, in de nissen geflankeerd door twee bisschoppen. De onthoofde heilige (rechts) is Sint-Dionysius; de heilige (links) heeft geen attributen en is onbekend. Achter het hoofdaltaar staan de figuren van de HH. Petrus en Paulus. Ze zijn nog een restant van de oorspronkelijke neogotische muurbeschildering van het kerkinterieur.

9

Het rechterzijaltaar is toegewijd aan de H. Cornelius (9), die ook in de oude kerk een altaar had. Centraal staat het beeld van de H. Cornelius met links daarvan een beeld van Sint-Vincentius a Paulo en rechts de H. Antonius van Padua.

In het koor zitten drie **glasramen** (10) gemaakt door het atelier Ganton van Gent, geplaatst in 1929–1930. Het middelste glasraam werd betaald door de toenmalige pastoor Leloup, de andere via giften en omhalingen. Het centrale raam stelt Christus aan het kruis voor, links Christus in de hof van olijven en rechts de verschijning van het Heilig Hart aan de H. Margaretha-Maria van Alocoque.

10

11

Op de pijlers voor het koor staan twee houten gepolychromeerde beelden (11) die afkomstig zijn uit het klooster van Tussenbeke. Links het beeld van de H. Blasius, voor wie er een bijzondere verering was in het klooster en rechts het beeld van de H. Denijs. Beide beelden dateren uit de 17de eeuw.

De houten **communiebank** (12) werd in 1946 vervaardigd door beeldhouwer Jef De Somer (1895–1946) uit Erpe. Zij kwam in de plaats van de oorspronkelijke ijzeren communiebank en is versierd met een aantal medaillons met religieuze afbeeldingen. Na het tweede Vaticaans concilie is ten gevolge van de wijzigingen in de liturgie, het middendeel van de communiebank verdwenen.

De rechterzijbeuk

Boven de tweede kerkmeestersbank hangt een 19de-eeuws **schilderij** (13) van een eveneens onbekende meester. Het stelt het gezin van Nazareth voor met op de achtergrond een werkbank en links een trap. Op de voorgrond staat de figuur van Sint-Janneke afgebeeld.

Van de tweede **biechtstoel** (14), die van de onderpastoor, is de oorsprong onduidelijk. Volgens sommige bronnen zou hij ook afkomstig zijn uit het klooster, maar volgens andere werd hij gekocht bij de bouw van de nieuwe kerk. In tegenstelling tot de biechtstoel van de pastoor is het een sober meubel, in eik, bekroond met een driehoekig fronton dat ondersteund is door zuilen met acanthusbladeren op de kapitelen.

12

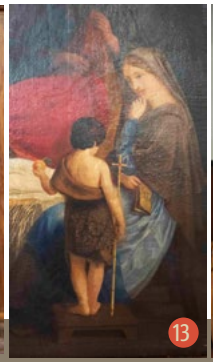
13

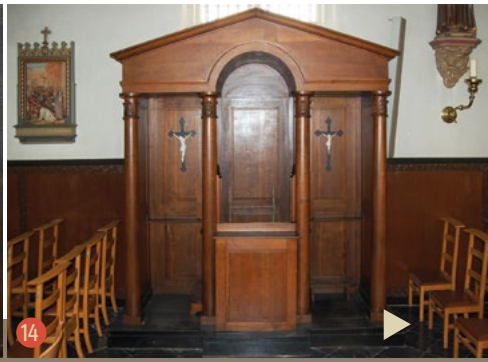
14

15

Van de **preekstoel** (15) in het midden van de kerk is de afkomst ook vaag. In 1779 kocht de kerk van Serskamp de preekstoel over van de kerk van Gijzegem waar toen een nieuwe preekstoel werd geplaatst. Mogelijks zijn de voluten die de stam van de preekstoel uitmaken nog afkomstig van Gijzegem. De rest van het meubel zijn stilistisch van een latere tijd. De kuip is versierd met medaillons die de bustes van de H. Petrus, Sint-Denijs en Christus voorstellen.

Achteraan in de kerk staat een derde **biechtstoel** (16) die in 1958 werd aangekocht met geld dat opgehaald werd bij de parochianen. Hij werd vervaardigd door beeldhouwer De Somer uit Erpe voor de som van 30 000 BEF. Op het deurtje staat een prachtige afbeelding van de parabel van de verloren zoon.

Het oude orgel, 1944 © KIKIRPA, Brussel

17

Het doksaal

Het **orgel** (17) in de kerk is gebouwd in 1958 door orgelbouwer Verschueren uit Tongeren, ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de kerk. Dit nieuwe instrument verving het orgel dat in 1858 in de nieuwe kerk werd geplaatst. De twee musicerende engeltjes links en rechts naast het orgel zijn restanten van dat orgel. Daarvoor stond hier een deel van het orgel van Tussenbeke, dat deels naar Wanzele en deels naar hier werd overgebracht. De balustrade van het hoogzaal werd in 1958 ook vernieuwd en werd gemaakt door meubelmaker De Neve uit Lede. Volgende elementen worden afgebeeld (kijkend naar het doksaal en van links naar rechts): H. Barbara, wapenschild van Johannes XXIII met spreuk '*Oboenditia et pax*', vrouwelijke heilige met staf en palmtak, wapenschild van de familie Bette (voormalige heren van Lede, Schellebelle en Wanzele). Met Serskamp had deze familie niet rechtstreeks verbanden. De meubelmaker kwam wel uit Lede, misschien is dat de reden. Volgen dan H. Cornelius (tweede patroonheilige van de kerk), wapenschild van toenmalige bisschop van Gent, mgr. Callewaert met zijn wapenspreuk '*Caritate Veritatis*' en uiterst rechts H. Blasius, waarvoor een speciale verering bestond in Serskamp.

17

We wandelen de kerk terug uit en gaan over het kerkhof richting koor. Het omringende kerkhof, dat samen met de kerk ook als monument beschermd is, illustreert nog een oude parochiale begraafplaats van een dorpskerk, dat zich volgens middeleeuws gebruik rondom de kerk bevond. Het ijzeren hekwerk met in de as een toegangshek accentueert de kerkhoftoegang.

Aan de buitenzijde, tegen de muur van het koor staat een calvarie (18). Ook dit verwijst naar een oude christelijke traditie. Aan de voet van het kruisbeeld staan de beelden van Onze-Lieve-Vrouw en Maria Magdalena. Onder deze kapel bevinden zich drie graven: van Pieter Livinus Dalschaert, burgemeester, van Anna Maria Van Hauwermeiren en van Frederik Dalschaert, voorzitter van de kerkraad.

Het kerkhof

Op het kerkhof bleven enkele traditioneel decoratief uitgewerkte graftekens in gietijzer bewaard. Deze graftekens waren eigen aan een lagere bevolkingsklasse en getuigen tevens van het traditionele gebruik van het kruis als symbool voor christelijke graftekens.

Rechts van de kerk bevindt zich de pastorie gebouwd in 1785. Dit mooie classicistische gebouw is eveneens als monument beschermd en doet sinds enkele jaren dienst als openbare bibliotheek.

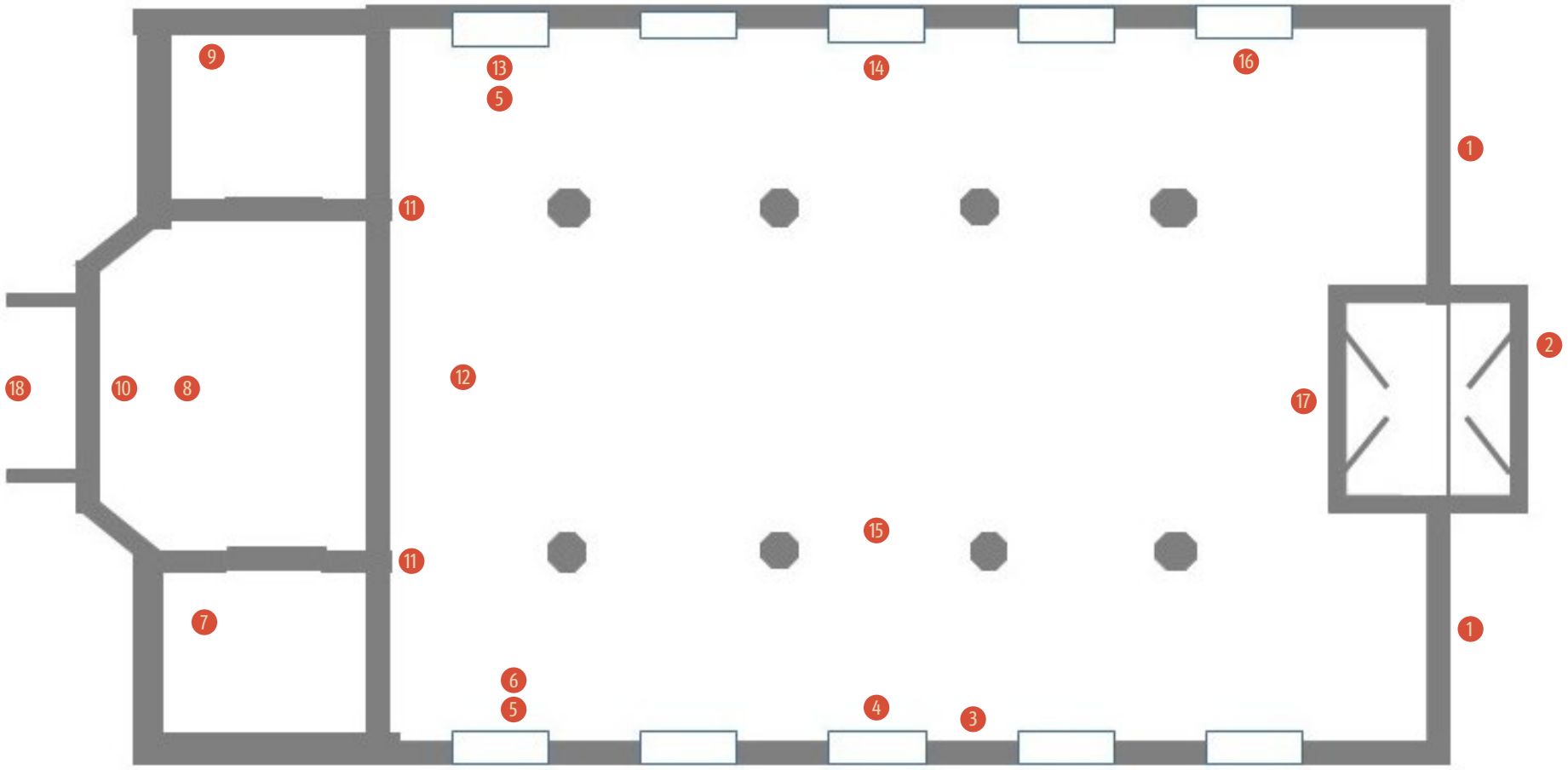
9
13
5
14
16
1
11
18
10
8
12
2
17
11
15
7
1
6
5
4
3

Colofon

Uitgegeven door de deputatie van de Provincie Oost-Vlaanderen

Beleidsverantwoordelijke: Annemie Charlier, gedeputeerde voor erfgoed
Directie Erfgoed en Erfgoedsites · dienst Erfgoed
Anneke Lippens, directeur
Jo Rombouts, diensthoofd
Martine Pieteraerens, redactie en coördinatie

Auteur: Paul Matthys m.m.v. de leden van de kerkraad
Fotografie: Stef Van den Bogaert
Grafische vormgeving: Ann Huyghe · directie Erfgoed en Erfgoedsites
Druk: De Riemaecker Printing, Nukerke

D/2020/1933/8

Praktisch

Openingsuren: alle dagen van 9 tot 17 uur.

Geleide bezoeken op aanvraag:
+32 (0)473 67 14 64 · p.a.matthijs@telenet.be

Erfgoedsprokkels: Oost-Vlaams erfgoed in de kijker
www.oost-vlaanderen.be/erfgoedsprokkels

provincie Oost-Vlaanderen